

Catalunya

*** ANY QUINT NÚM 213 *** SETMANARI POPULAR *** INCA, 16 DE NOVEMBRE DE 1912 ***

MALLORQUÍ I CATALÁ

«—Está bé; pero quina ha d'esser la del poeta? La llengua mare o la varietat dialectal qu'aquí parlem? Com quedam? L'hem de recullir o no de boca del poble?»

Així'm deia, un capvespre que anavem d'excursió per la montanya, un amic meu, home de gust delicat i clar enteniment, pero d'aquests qui no admeten més parent de Catalunya que'l Rey en Jaume. Jo li responia:

«—Certs personatges de les narracions den Pereda no parlen el castellá del novelista, sino el dialecte dels pescadors del *Sardinero*. Així els tipos del escenari local que nosaltres presentem, han de parlar, no ja'l dialecte, sino el sub-dialecte, l' *argot* de barri. Pero quant l'emoció vibra i el pensament s'enlaira, també s'escalfa i ennobleix l'expressió, i acuden als llavis sense artifici ni violència, no les formes dialectals, sino les formes originaries i comunes a tots els pobles de llengua catalana. Per ventura aquestes formes no sonen familiarment en la nostra illa? No les repeteix a tot-hora la musa popular?»

Travessavem el meu amic i jo per la vessant de la montanya, coberta de bosc; el silenci solemni de l'hora baixa s'estenia pel gran espai que dominavem; el campanar d'una ermita llunyana va tocar l'Angelus; una vella y una nina qu'allá aprop recullien llenya menuda se posaren a resar. Jo vaig dir a les hores:

«=Què resen?»

«=Què vols que resin? L'Ave Maria.

«=En efecte; més diuen *les dones*, no *ses dones*; *el fruit*, no *es fruit*; «*pregau per nosaltres pecadors ara i en l'hora de la nostra mort*». Es una llengua erudita? Es antiquada? No es així com ens ensenyaren a tots les oracions? Doncs aquesta es la llengua dels poetes.

«Es un deplorable indicati d'estanca-

ment i d'inercia que sia encara necessari discutir certes veritats sancionades per pensadors i crítics eminents, monumentalitzades per l'exemple de la historia literaria mallorquina.»

I ara veureu en què s'assemblen les cadires del Teatre Principal i molts de senyós que hi seien la nit del 14 d'Agost de 1905: en que les cadires no entenen els discursos de D. Joan Alcover, i aquells senyós tampoc.

Perque ja fa prop de 10 anys! que n'Alcover, a un memorable certamen literari, digué tot això a n'el nostre públic. I encara n'hi ha qui discuteixen amb les mateixes raons de peu de banc que llavors ja empraven si es *en catalá* o en *mallorquí* qu'hem d'escriure. I lo bo es qu'aquets son els qui escriuen sempre en castellá... Veiès a ells què los va ni que los vé!

Ja ho crec que seria bo fer callar d'un pic aquesta embrutidora cantarella, abans de que fassa morir de son els pocs mallorquins que quedam desperts! Pero, quin sant nos daría llum per trobar un raonament al alcans de les cadires? (I qui diu cadires diu bancs.)

Hauríem de comensar per posar les coses en son lloc, i dir que la pretensió de que'l mallorquí no es catalá es tan absurde com seria la de que l'aragonés no es castellá. Com se veu tot d'una, sense més treball que tenir els ulls badats, aragonés, lleonés, castellá del centre, andalús i *mejicano*... son únicament variants de la llengua casteliana. Mallorquí, catalá propiament dit, valenciá i rossellonés son dialectes germans d'un idioma comú qu'es lo que deim Llengua Catalana, derivacions d'un meteix tronc primitiu, o sia el catalá antic, (i no el *lemosin* com se solia dir abans inexactament.)

Demostrar això es tan balder com demostrar que'l Rei en Jaume, (qui era un catalanista de lo més reconsagrat), conquistá Mallorca, o que'ls llinatges propiament mallorquins venen de Ca-

talunya, i no d'Aragó, apesar del greu qu'això sap a alguns dels qui los duen i que, usant una frase den Costa, (*) reneguen de la seva sang i tendrien per honra l'esser borts.

Pero molts confonen, o fan com que confondre, la Llengua Catalana amb llettra majúscula, amb el dialecte barceloní o amb el catalá que's parla exclusivament dins l'actual Catalunya i que no es més que una variant, o més ben dit, un conjunt de variants del idioma comú. I se figuren que la pretensió dels catalanistes de Mallorca es substituir el mallorquí (el catalá de Mallorca) pel catalá de Barcelona!

Es clar que ningú ha pensat mai en semblant cosa. De lo que's tracta no es de baratar un llenguatge vulgar amb un altre, sino de formar un idioma culte y literari, com el castellá, ajuntant les formes més nobles antigues i modernes de totes les branques de la Llengua Catalana.

L'idioma escrit format d'aquesta manera influirà i refinará amb el temps per un igual els llenguatges populars qu'avui parlem aquí i en el continent.

Aquesta es l'obra dels escriptors de per tot arreu. No entendrela suposa una feroç ignorancia de l'història literaria de tots els pobles, ja qu'en tots ells s'es repetit el meteix fenomen. També el *populacho* analfabet de Roma, que no entenia, (què havia d'entendre!) el *sermo nobilis* d'Horaci, el devia acusar d'escriure *en catalá*...

Lo que hi ha en el fons es una immensa vulgaritat d'esperit i una miserable indigencia d'idèes. El llenguatge literari no es apreciat per pura incultura i falta de gust. Ni's compren tan sols la raó de la seva existencia. I es que veraderament a n'els seus inemics no los fa cap falta. Per combatre'l amb les raons que solen ferho, en rigor, del llenguatge articulat i tot podríen passarse.

Alanís de lu Lluna.

(*) Oda Als Joves («Horacians»)

CUSIDORA

Pálida, fina, transparent,
per la dissort mitj agostada,
ella s'esblaima dolçament
com una rosa un poc passada.

Sa pobre vida se consum
demunt la tasca qui mai fina,
sota el ventall de tebia llum
que ses vetlades il·lumina.

El vell rellotge familiar
mesura el temps amb veu sonora,
acompanyant el puntetjar
de la lleugera cusidora.

La germaneta es en son llit
y halena amb calma, sossegada.
Al vell cloquer, de mitja nit
cau la derrerera campanada.

Quietut, silenci. La ciutat
entre les ombres s'embolcalla.
Brilla el carrer abandonat.
Tot en lo nit reposa y calla.

Sols l'au nocturna bada l'ull.
Sols en la sòrdida taverna,
la sanc ferment amb un mal bull
y el crim destapa sa llanterna.

No més la llantia del dolor
vetla en les cambres miserioses,
aon al compás d'un estertor
passen les hores neguitoses.

Sols entre riures y cantàs,
per les tancades gelosies,
en els palaus de satanàs
filtren els llums de les orgies.

Emperò ella ignora el mal,
y guaita el món indiferenta,
sens demanarse lo que val
sa juvenesa macilenta.

Ella no sap perquè allà lluny
passa la rica pecadora,
ni perquè airada estreny el puny
la multitud ululadora.

Entre'ls qui gosen follament
y els qui's revoltan y amenacen,
humil rosari pacient
d'ocults treballs, sos dies passen.

Ara, rendida al llarc esforç,
clou ses parpelles la fatiga.
Sa testa amable se colltorç
com un capoll qui se mustiga.

Dels dits d'ivori, sense sanc,
llisca l'agulla diligenta.

Com el teixit d'un pétal blanc,
son pols les venes trasparente.

Té un palpar son pobre cor
d'aucell malalt qui ja no vola.
Cerca sos ulls abans en flor.
una agonía de viola.

Y a l'injusticia y al embat
de la dissort qui l'ha malmesa,
tota s'inclina amb un posat
d'humilitat y gentilesa.

Y el raig de llum qui melangiós
brilla en sa blanca faç de lliri,
posa al entorn del cabell rós
una auriola de martiri.

Miquel Ferrá.

(Premiada en els Jocs Florals de Les Corts.)

Excursiones y paseos escolares

La introducción de las excursiones en las escuelas tienen una antigüedad considerable, puesto que el gran Pestalozzi y el célebre Fröbel practicaron ya este eficaz medio de enseñanza; y el mismo Fröbel en su famosa obra la Educación del Hombre, dedica un interesante capítulo á las excursiones y paseos escolares, afirmando que los pequeños viajes y paseos largos, deben ser considerados como un medio favorable á la educación del niño y á la vida activa de la escuela.

Si la escuela ha de cumplir sus fines, es necesario, se impone ya el sagrado deber de iluminar el espíritu del niño con la enseñanza animada, viva é interesante que ofrecen la Naturaleza y todos los productos de las artes y de las industrias que brindan al Maestro un arsenal inagotable de materiales preciosos para labrar la cultura y educación del hombre.

La utilidad de las excursiones escolares es generalmente reconocida, utilidad que es todavía más notoria en nuestro país, por estar instaladas casi la totalidad de nuestras escuelas en locales deficientes y antihigiénicos, donde los niños están como almacenados; luego deber humanitario es sacarlos de vez en cuando al campo, donde respirando aire oxigenado y participando de la alegría que infunde en el alma del niño los encantos de la madre Naturaleza, se le devuelve á la vida, substrayéndole del estrecho y triste recinto de la escuela, verdadera incubadora de raquitismo y creadora de anemia escolar.

En cambio, ¡cuánta alegría experimentan los alumnos cuando salen de excursión! ¡Qué rostros más expresivos, qué imaginación más inquieta! ¡Cuánto se habla, cuánto se corre y y salta, cuánto se ve y se pregunta, cuántas fuerzas se recobran y cuántas cosas se aprenden en las excursiones escolares, fuente caudalosa de donde emanan tantos y tantos progresos que atesoran nuestros escolares, casi como por encanto.

La escuela al aire libre debiera ser nuestro ideal. Al campo, al campo, mientras nuestros locales-escuelas no reúnan las condiciones que vienen pregonando tantas revistas pedagógicas, mejora que con urgencia debiera llevarse á la práctica.

Y por lo que atañe á la educación física, tienen los paseos escolares suma trascendencia, constituyéndose en agente principal de ella, por ser el germen del cual surgirá el vigor, la salud y la belleza de la generación que educamos.

No se limita la importancia de estos inapreciables elementos únicamente al orden físico, al desarrollo de los órganos de nuestro cuerpo. Hay algo más.

El alma parte la más noble y superior del hombre, posee facultades preciosas que reciben un desarrollo adecuado y útil con la práctica de las excursiones y paseos escolares. La percepción, la atención, la observación, el juicio, la razón etc..., destellos vivísimos majestuosos de la inteligencia humana, disponen en las citadas excursiones de un campo vastísimo, donde se forma, se robustece y se perfecciona el desarrollo de tan bellas facultades.

El gran libro de la Naturaleza contiene bellísimas páginas y en ellas están impresas grandes y hermosas ideas, sublimes conceptos, admirables enseñanzas, las cuales robustecen y fortifican la inteligencia del niño y le mueven á la investigación de los pormenores más insignificantes, procreándose un arsenal de conocimientos utilísimos que son fuente de progreso y cultura en la niñez escolar.

Es evidente, pues, que las excursiones y paseos escolares son digno coronamiento de las lecciones de cosas; pues éstas reciben su mayor ampliación en dicho agente educativo y responden á la práctica del aforismo pedagógico que dice: «Para enseñar por los ojos es preciso que estén presentes los objetos en la escuela, o que sea conducido el alumno á donde pueda verlos».

A. F.

Teadures d'or

DECÁLOGO DE LA MADRE

I. Criarás á tu hijo con la leche de tus pechos, y, de no ser posible, vigilarás atentamente su alimentación.

II. No le destetarás hasta que tenga dientes, señal de que puede digerir, y aun así no tomará alimentos fuertes.

III. No usarás otros medicamentos que los que la ciencia te ordene, rechazando toda intrusión de gente ignorante.

IV. Tendrás siempre limpio á tu hijito, no abrumándole con ropas ni desnudándole imprudentemente.

V. No lo obligarás á dormir en vano, ni le alimentarás á todo momento, evitando el alcohol.

VI. Le darás á diario un baño de aire pu-

ro y á ser posible, de agua fresca.

VII. No permitirás que le exciten ni los ruidos ni las luces; evita besuqueos inoportunos y acostúmbrale á una sensata disciplina.

VIII. Le vacunarás sin pretexto alguno.

IX. No obligarás á tu hijo á realizar esfuerzos materiales ni intelectuales que no estén en consonancia con las energías de su organismo.

X. Le enseñarás á soportar con entereza las penalidades de la vida, á creer en Dios y practicar el lema: *Si quieres ser amado, ama.*

MANUEL DE TOLOSA LATOUR.

TODOS CENTENARIOS

Es muy comentada una estadística que acaba de publicar en una gran revista el profesor Fischer, de la Universidad de Yale.

Dice el citado sabio que, gracias á los progresos logrados por la Medicina, hay cada año más viejos en Europa y América.

No sólo aumenta el número de centenarios sino que la duración media de la vida es mucho más alta hoy que hace medio siglo.

Desde 1831 á 1900, la vida media de los ingleses se ha prolongado en catorce años, y la de las inglesas en dieciséis.

La vida media de los franceses en diez, y la de las francesas en once.

La vida media de los prusianos en veinticinco, y la de las prusianas en veintinueve.

Los italianos, los austriacos, los españoles y los rusos son los pueblos de Europa donde la progresión es más pequeña.

La duración media de la vida humana era de un 22 por 100 en el siglo XVI; de un 25'1 por 100 en el siglo XVII; de un 33'6 en el XVIII, y de un 39'7 en el XIX.

Termina su trabajo el profesor Fischer diciendo que, dentro de cien años, todos los hombres y mujeres que hagan una vida regular podrán llegar sanos y robustos á los cien años.

¿FINS Y QUANT?

Lleuger esbart de coloms
Que voletejen per l'ayre,
Vola més que volarás,
May aturen la volada.

Ja se posen, no se posen,
Ja'n devalla un, ara un altre,
Ja s'en tornen cel amunt...
May paren, ni may se cansen.

No voleu tant, colomets
De les meues esperances;
¡Ay, colomets, qui pogués
Fermarvos a tots les ales!

† M. O. B.

SE ALQUILA

Una casa con muchas habitaciones, jardín, cochera y agua en abundancia, tanto potable como para el riego.—Darán razón en la imprenta del semanario «Ca-Nostra.»

PROTESTAM.....

En tota nostra forsa y enargia la Redacció de CA-NOSTRA, protesta del assassinat del President del Consey de Ministres, En Canalejas, comès per l'anarquista Pardiñas, y de lesdoctrines y societats que'l puguen haver induit a cometre tant cruel crim.

Cronicó d'Inca

Novembre de 1912.

Dia 9.—Desde'l principi d'aquex mes, les Escoles nacionals d'aqueixa ciutat, tenen classe uberta els vespres per adultes.

La primera, que regenta nostro il·lustrat col·laborador D. Antoni Ferrer y Fanals, está a n-el carré de Dureta, demunt el Pes del besó; y la segona, regentada per l'intelligent Mestre D. Joan Alzina, a n-el carré de Vallenga, a Son Gual.

Desitjosos els Srs. Mestres que la seua gestió per l'ensenyansa sia beneficiosa a la classe treballadora y que no se perdi per ells si'l públic no se profita de la seua tasca, han acordat, en bon acord, que la classe se comenci a les set y mitja del vespre, quant els atlots que fan vetllada puguen haver acabada la feyna.

Ala, idò, jovensans; fora peresa, y que tots aprengueu de llegir y escriure y qualche cosa més, a fi de sortir uns bons menestrals y uns ciutadans cultes.

—Comensen a nostra Parroquia les Coranta hores de Santa Maria la Major ab gran solemnidad.

A la sortida de Completes se fan devant totes les cases y per totes les plasses y carrés de la població els tradicionals fogarons. Vetaquí una costum antiga que no desmerex, sinó que la seua antigüedad li dona forsa per anar cad'any ab augment.

Dia 10.—Seguexen a Santa Maria la Major les solemnidads. Hi ha Comunió general molt concorreguda; a l'Ofici major se canta una hermosa missa a veus d'En Perossi y predica el Rnt. P. Cerdá, Superior de Franciscans, sobre l'origen de la devoció dels inquerers a *Santa Maria d'Inca* y dels privilegis y títols concedits a la Parroquia pels Soberrans Pontífices, fent historia dels homos il·lustres que se formaren baix la protecció valiosa de la Patrona.

Va ser un sermonás, de catedral, qu'es estat molt alabat y qu'es una llástima que no'l tenguem escrit en un folletet.

Sense historia escrita de la ciutat d'Inca y ab tampoc interés per ella de part de qui n'hauria de tenir, poc sabria el poble del seu gloriós passat sino fos pels oradors sagrats que cad'any mos retreuen les gestes passades.

Els dos derrers vespres el metex Orador predicá sobre la Llibertat y el Progrés, temes que tractá en gran eloqüencia y soltura.

La iglesia estava plena de feels presidint els principals actes el Magnífic Ajuntament, re-

sultant unes funcions solemnes y esplendoroses.

—El Sr. Rector Mossen Bernadí Font ha caigut malalt d'un poc d'esment, això qu'anit passada fé la capa a les Completes de Santa Maria la Major y va presenciá els fogarons.

Dia 11.—Mossen Simó Reus, també cau malalt.

Desitjam de bon deveres que'ls dos bons sacerdots se posin bons y forts.

Dia 12.—Se reb la noticia d'l assassinat d'En Canalejas ab justa indignació y protestant y recriminant tal covardia, els homos de totes les tendencies polítiques.

Dia 14.—A pesar del temps que amensassa comparex moltíssima de gent a la fira del *Dijous Bo*.

Devers les onze comensa a ploure de bo, tenguent que retirar-se la gent y a poc poc totes les parades de nostres plasses; però com un mal any no es dolent per tothom, les tavernes, casinos y fondes en tregueren raca, vejent-se plenes de gent que feya consum.

—La novillada que s'havia de donar avuy a la plassa de toros d'Inca s'es de passada per diumenge qui vé dia 17 amb gran rebaixa de preus.

—Arriba a Inca el Rnt. P. Jaume Prats del Orde de Sant Domingo, que fa uns 32 anys que professá y 18 que no havia estat a Inca, el seu poble natiu.

Parex qu'es vengut a Mallorca destinat al convent que l'Orde té a Manacor y ab tal avinentesa ha passat a Inca per estar uns quants dies ab sa tia Magdalena Ferrer o sia ab la familia de Can Caent.

Saludam y aplegam mans al bon relligiós domingá y ens alegrem molt de la seua estada entre noltros.

Dia 16.—Els sacerdots que més amunt deyen qu'están malalts ja comensen a axecarse.

—El cronista torna al lliç a suar el costipat
=El Cronista.

CORRESPONDENCIA LITERARIA

M. F.—Gracies per l'hermosa poesia *Cusidora* que avuy publicám; y s'enhorabona pel premi que per ella ha obtingut.—Sobre lo del torrent l'anirem a veure.

A. F.—Mos complzu la seua col·laboració espontánea, totd'una qu'ens ha conegut, donant exemple a n-els pererosos y emperesits.

A. P.—Ab molt de gust acceptám la seua col·laboració.

BOLLETÍ COMERCIAL

Preus que retgirem a nostro mercat.

Bessó	a	103'00	el quintá
Blat	a	18'00	la cortera
Xexa	a	18'50	id.
Sivada	a	10'00	id.
Ordi	a	11'00	id.
Faves	a	19'00	id.
Monjetes de confit	a	32'00	id.
Siurons	a	00'00	id.
Guixes	a	00'00	id.
Patatas	a	5'00	es quintá
Moniacos	a	3'00	id.
Garroves	a	5'00	id.
Gallines	a	0'90	sa tersa
Ous	a	0'00	sa dotzena

Refrans, ditxos, adagis o proverbis.

353	Lluny de la vista, lluny del pensament.	365	Un avesat a bèure, fumá y xuclá, está desmarrat en faltarli qualsevol cosa d'aquestes.	378	No hi ha temps que no torn.
354	Té tanta vergonya com es cá d'en Pinyol	366	Lo qu'ets úys no veuen, el cos no'n dol.	379	Cada loco ab so seu tema.
355	Diguem ab aquí vas, y te diré qui ets.	367	Hi ha úys que s'agraden de lleganyes.	380	Tots ets estréms, son viciosos.
356	Quant es vert se doblega.	368	Ets úys de l'amo, engrexa el cavall.	381	Cada trepitjada una goxada.
357	Qui procura, té ventura.	369	Ta fia, com podrás, y ton fiy com voldrás.	382	Val més un tort en sa má, que mil y cinc cents que volen.
358	Es veys y es forns, per sa boca s'encaletexen.	370	En passá ráves, comprènê.	383	A terra que vajes, usansa que trobes.
359	Sa veritat sempre sura.	371	En terra caiga, y mal no fassa.	384	Entre poc y massa, mesura tassa.
360	Com més va, més vèla; y éll se negava.	372	Ja has parlat y has fet tac.	385	Qui bé tanca, bé obri.
361	Un prevengut, val per deù.	373	Tot bon cavallé, cau del cavall.	386	Es bon pastó, sense escorxá tón.
362	Un mentidé ha de tení bon cap, y encara no basta.	374	Per tercianes no toquen campanes.	387	Encara'l pare no's nat, y el fill ja salta pel terrat.
363	A'n aquex món, no hi ha ningú necessari.	375	Trabays amb pá, son bons de passá; y sense pa, sempre n'hi ha de més espenyats que noltros.	389	Tots som de terra y terretjám.
364	Sa necesidad, no té lley.	376	Es qui com es jove no trabaya, com es vey dorm a sa paya.	390	Es tets, assemblen a ses òlles.
		377	Es temps fa sa lley.	391	Des trebay surt es profit.
				392	Acabá primé es pa, que sa talent.

Almacenes & Montaner

SINDICATO 2 á 10 Y MILAGRO 1 á 11

= PALMA =

Pañería, Sastrería, Novedades, para Señora y Caballero, Camisería, Lencería Mantelería, Confección de blanco, Géneros de punto, Estatuaria Religiosa, Plata Meneses Medallas, Rosarios, Objetos para Regalos, Efectos Militares, Uniformes, Gorras, Espadería, Corbatería, Tapices, Alfombras y Cortinajes.

«EN LA SUCURSAL CAN BITLA»

ROPAS HECHAS Y SASTRERÍA ECONÓMICA

Ametlers de Planter

DE SUPERIOR CALITAT

BARTOMEU FLOL (a) Serra

Posada de Lluch.-INCA

Guerra de Oriente

A n-aquesta llibrería s'hi suscriu pels 10 quaderns primers al preu de 4 pessetes. Un número totsol costa 50 céntims.

CARRÉ DE LA MURTA, 5.—INCA

LOS MÁS IMPORTANTES DE LAS BALEARES

GRANDES

ALMACENES **SAN JOSÉ**

IGNACIO FIGUEROLA

CENTRAL: Brondo, 7, 9 y 11—Esquina Borne. 118—PALMA
SUCURSALES: JAIME II, 59 y 61 esquina VICENTE MUT—
BINISALEM calle TRUCH—LA PUEBLA calle MAYOR, 58—
INCA, PLAZA IGLESIA, PALMER.

SASTRERIA. CAMISERIA, CONFECCIONES

Equipos para novios—Corbatería—Bisutería—Mercería—Sedería—
Lanería—Alfombras—Lencería—Géneros de punto—Cortinajes.

OBJETOS PARA REGALOS = = PRICIO FIJO

MANASTRALS DE FERRE

S'en necessita un que sabí fer feyna
be per trepayá a una ferreteria d'Inca.
A n-aquesta imprenta en donaràn
raó.

LLIBRES PERA CAP D'ANY

DIETARIS pera 1913.

ALMANAC BAILLY BAILLIERE pe-
ra 1913.

BLOCS del Santíssim Rosari.

N'esperám d'altres a nostra Llibreria.

Aquest setmanari se publica ab censura
eclesiástica.